

Uchwała z dnia 11 września 1998 r.

III ZP 21/98

Przewodniczący SSN: Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Roman Kuczyński (sprawozdawca), Barbara Wagner.

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Witolda Bryndy w sprawie z wniosku Franciszka O. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w S. o wysokość świadczenia, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 11 września 1998 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku postanowieniem z dnia 24 kwietnia 1998 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 § 1KPC

Czy przy przeliczaniu wysokości renty na skutek zmiany grupy inwalidzkiej III na II należy przyjąć do wyliczenia wysokości tego świadczenia kwotę bazową w wysokości ostatnio przeprowadzonej waloryzacji bezpośrednio poprzedzającej zmianę grupy inwalidzkiej, czy też kwotę bazową przyjętą do wyliczenia tej renty według III grupy?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Przy przeliczaniu wysokości renty inwalidzkiej na skutek zmiany grupy inwalidów z III na II, do wysokości tego świadczenia należy przyjąć kwotę bazową, która stanowiła podstawę wyliczenia renty według III grupy inwalidów.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 4 listopada 1994 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w S., wykonując wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie z dnia 30 września 1994 r., podwyższył wnioskodawcy Franciszkowi O. pobieraną przez niego dotychczas rentę inwalidzką trzeciej grupy inwalidów do wysokości odpowiadającej rencie drugiej grupy inwalidów, poczynając

od dnia 1 października 1992 r. Organ rentowy jako kwotę bazową przyjął 1.700.000 zł, jako wskaźnik wysokości podstawy wymiaru renty 101,13% i wskaźnik wysokości świadczenia ustalił na 56,8%. Następnie organ rentowy dokonał waloryzacji świadczenia za okres od dnia 1 października 1992 r. Podstawę wymiaru renty inwalidzkiej drugiej grupy inwalidów stanowiło to samo wynagrodzenie, które było podstawą wymiaru przyznanej wcześniej renty inwalidzkiej trzeciej grupy inwalidów, tj. z okresu od lipca 1988 r. do czerwca 1989 r.

W odwołaniu od powyższej decyzji wnioskodawca domagał się przyjęcia do obliczenia renty inwalidzkiej drugiej grupy inwalidów nowej kwoty bazowej.

Wyrokiem z dnia 28 sierpnia 1996 r. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie oddalił odwołanie wnioskodawcy. Sąd uznał, że zadaniem organu rentowego było podwyższenie pobieranej już renty inwalidzkiej o 25% do pełnej wysokości renty inwalidzkiej II grupy inwalidów i ustalenie nowej kwoty bazowej było zbędne.

Wyrokiem z dnia 28 grudnia 1996 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku uchylił powyższy wyrok, zalecając Sądowi I instancji zbadanie prawidłowości ustalenia przez organ rentowy wysokości świadczenia przyznanego decyzją z dnia 4 listopada 1994 r. poprzez zażądanie matematycznego wyliczenia wysokości wynagrodzenia, wskaźnika wysokości podstawy wymiaru, porównanie do średniej krajowej z okresu przyjętego do wyliczenia świadczenia oraz wyrównań.

Wyrokiem z dnia 11 grudnia 1997 r. Sąd Wojewódzki w Koszalinie oddalił odwołanie wnioskodawcy. Sąd I instancji ustalił, w jaki sposób dokonano wyliczenia wysokości renty inwalidzkiej, uznał, że organ rentowy nie popełnił błędów matematycznych, ani nie naruszył przepisów regulujących zasady ustalania wysokości i waloryzacji świadczeń i stanął na stanowisku, że zgodnie z treścią art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm., w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonej decyzji) podstawę wymiaru renty inwalidzkiej dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do świadczeń stanowi podstawa wymiaru tego wcześniejszego świadczenia w wysokości uwzględniającej wszystkie kolejne waloryzacje.

Rozpatrując apelację wnioskodawcy od powyższego wyroku Sąd Apelacyjny w Gdańsku przedstawił Sądowi Najwyższemu w trybie art. 390 § 1 KPC do rozstrzygnięcia następujące zagadnienie prawne:

„Czy przy przeliczaniu wysokości renty na skutek zmiany grupy inwalidzkiej z III na II należy przyjąć do wyliczenia wysokości tego świadczenia kwotę bazową w wysokości ostatnio przeprowadzonej waloryzacji bezpośrednio poprzedzającej zmianę grupy inwalidzkiej, czy też kwotę bazową przyjętą do wyliczenia tej renty według III grupy”.

Swoje wątpliwości prawne Sąd II instancji uzasadnił, iż ustawa z 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent nie zawiera odrębnego uregulowania w przedmiocie zasad ustalania wysokości świadczenia rentowego w związku ze zmianą grupy inwalidzkiej (obecnie stopnia niezdolności do pracy), a w szczególności, że jednoznacznie nie określa kwoty bazowej jaka winna być przyjęta do wyliczenia świadczenia. Sposób ustalenia wysokości renty inwalidzkiej I i II grupy określony został w art. 11 ustawy o rewaloryzacji emerytur i rent (wysokość renty składa się z 24% kwoty bazowej po 1,3% podstawy wymiaru za każdy rok okresów składkowych, po 0,7% podstawy wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych, po 0,7% podstawy wymiaru za każdy rok okresu brakującego od dnia zgłoszenia wniosku do osiągnięcia 60 lat życia). Przepis ten nie wskazuje daty z jakiej winna zostać przyjęta wysokość kwoty bazowej. Jeżeli renta inwalidzka jest świadczeniem, do którego prawo zostało ustalone po raz pierwszy - nie istnieją, zdaniem Sądu Apelacyjnego, wątpliwości co do zasad ustalania wysokości świadczenia, gdyż kwestię tę reguluje przepis art. 5 ustawy o rewaloryzacji...w brzmieniu obowiązującym przed 31 grudnia 1993 r., przy czym wyznacznikiem przesądzającym o wysokości kwoty bazowej jest data złożenia wniosku o ustalenie prawa do świadczeń. Sąd Apelacyjny powołał przy tym wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 1995 r., II UR 2/95 (OSNAPiUS 1995 nr 15 poz. 195), zaznaczając jednak, iż dotyczył on nieco odmiennego stanu faktycznego. Zdaniem Sądu Apelacyjnego wątpliwości rodzą się przy ustalaniu wysokości świadczenia rentowego spowodowanego zmianą grupy inwalidzkiej - a mianowicie z jakiej daty należy przyjąć wysokość kwoty bazowej - czy z daty złożenia wniosku o rentę inwalidzką trzeciej grupy inwalidów, czy też kwotę bazową z daty wniosku o zmianę wysokości świadczenia. Przyjmując, że zmiana wysokości renty inwalidzkiej wskutek zmiany grupy inwalidzkiej nie jest ustaleniem prawa do nowego świadczenia (gdyż jest to nadal świadczenie tego samego rodzaju, uzależnione od stopnia niezdolności do pracy, do którego prawo zostało już ustalone i realizowane) - ustalenie wysokości renty inwalidzkiej II grupy inwalidów winno nastąpić w oparciu o art. 11 ust. 1 ustawy o rewaloryzacji, czyli przez uzupełnienie dotychczas pobieranego

świadczenia według III grupy inwalidów o 25% świadczenia (co wynika z art. 11 ust. 2 tej ustawy). Sąd Apelacyjny wyraził też pogląd przeciwny, a mianowicie, że renta inwalidzka ustalona na skutek zmiany grupy inwalidzkiej z III na II jest nowym świadczeniem, a wówczas do ustalenia wysokości renty według II grupy inwalidzkiej należałoby przyjąć kwotę bazową z ostatnio przeprowadzonej waloryzacji, stosownie do art. 7 ust. 5 pkt 4 ustawy o rewaloryzacji, czyli obowiązującą w dacie wniosku o zmianę wysokości świadczenia. Skutkowałoby to jednak niejako „podwójną” waloryzację świadczenia przez - z jednej strony przyjęcie podstawy wymiaru wcześniej przyznanego świadczenia z uwzględnieniem wszystkich waloryzacji, z drugiej zaś przyjęcie kwoty bazowej z daty wniosku o podwyższenie świadczenia, z natury rzeczy późniejszej i wyższej. Naruszałoby to też zasady ustalania podstawy wymiaru świadczenia z art. 7 ust. 5 ustawy o rewaloryzacji.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Wnioskodawca do podstawy wymiaru świadczenia rentowego, o które występował po raz pierwszy wskazał wynagrodzenie z okresu lipiec 1988 - czerwiec 1989 r. Innego okresu nie wskazywał, przeto nie można uznać, by był on uprawniony do domagania się ustalenia podstawy wymiaru świadczenia „na nowo”, jak to ujmuje art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent... Zauważyć bowiem należy, że przepis ten odsyła do całego art. 7 ustawy, a nie tylko do jednego z jego ustępów, w szczególności ust. 5, wskazującego na sposób ustalania wskaźnika wysokości podstawy wymiaru emerytury lub renty i kwoty bazowej. W myśl art. 7 ust. 5 ustawy podstawę wymiaru emerytury lub renty nie stanowi wprost wynagrodzenie rzeczywiste otrzymywane przez ubezpieczonego we wskazanym przez niego okresie składkowym, lecz wynik wskazanych w tym przepisie działań arytmetycznych, prowadzących do uzyskania tzw. kwoty bazowej. Prowadzi to do wniosku, że do zmiany kwoty bazowej może dojść skutek zmiany jednego z jej składników, natomiast kwota bazowa sama przez się bez wskazania innej wysokości otrzymywanego wynagrodzenia lub z innego okresu nie może ponownie być kwotą bazową. Za takim charakterem kwoty bazowej przemawia także wykładnia Sądu Najwyższego odnosząca się do możliwości przyjęcia innej kwoty bazowej w sytuacji, gdy mimo już jej ustalenia - w rzeczywistości rencista, czy emeryt, mimo ustalenia prawa do świadczenia - nigdy z niego nie korzystał wskutek kontynuowania zarob-

kowania lub zawieszenia prawa do świadczenia z innych przyczyn. W wyroku z dnia 1 marca 1995 r., II UR 2/95 (OSNAPiUS 1995 nr 15 poz. 195) Sąd Najwyższy zauważył, że pojęcie „kwoty bazowej” nie precyzuje jaka data byłaby miarodajna dla jej ustalenia, umiejscowienie jednak tego punktu (czwartego w art. 7 ust. 5), w przepisie dotyczącym ustalania podstawy wymiaru świadczenia pozwala na przyjęcie, że kwotę bazową przyjmuje się z daty wniosku o ustalenie prawa do świadczenia, „chyba że pracownik kontynuuje zatrudnienie i nie pobiera świadczenia”. Interpretując tę wykładnię „a contrario” należy dojść do wniosku, że w przypadku kontynuowania zatrudnienia dopuszczalne jest przyjęcie kwoty bazowej innej niż ta, która stanowiła podstawę wymiaru świadczenia, do którego prawo ustalono wcześniej. Stanowi to swego rodzaju wyjątek od zasady zawartej w art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy o rewaloryzacji ..., który jednakże w przedmiotowej sprawie nie zachodzi. Tak więc w przypadku braku okoliczności wymienionych w art. 7 omawianej ustawy podstawę wymiaru świadczenia dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do emerytury lub renty inwalidzkiej stanowi podstawa wymiaru świadczenia, do którego prawo ustalono wcześniej z uwzględnieniem waloryzacji (art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy). Należy zatem jeszcze odnieść się do wątpliwości co do tego, czy renta inwalidzka III grupy inwalidów i renta inwalidzka II grupy inwalidów należą do tego samego zakresu pojęciowego, czy też wniosek o podwyższenie renty inwalidzkiej z zaopatrzenia emerytalnego pracowników i ich rodzin jest wnioskiem o inne nowe świadczenie, uzasadniające domaganie się ustalenia podstawy wymiaru „na nowo”. Na postawioną kwestię odpowiedzieć należy przecząco. Za takim stanowiskiem przemawia treść przepisu art. 5 pkt 3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), według którego określenie „renta” oznacza rentę inwalidzką i rodzinną - bez rozróżnienia na renty poszczególnych grup inwalidów, treść art. 35 ust. 1 ustawy o z.e.p., który określa wysokość rent I i II grupy oraz III grupy inwalidów różnicując je tylko procentem w stosunku do podstawy ich wymiaru (i nadwyżki ponad kwotę wskazanej podstawy) oraz przepis art. 11 ust. 1 i 2 ustawy o rewaloryzacji, według którego renta inwalidzka dla inwalidy III grupy wynosi 75% renty inwalidzkiej dla inwalidy II grupy. Oznacza to, że w związku z pierwszym wnioskiem wnioskodawcy o rentę inwalidzką oraz stwierdzeniem u niego inwalidztwa choćby III grupy organ rentowy miał obowiązek ustalić wysokość renty według II grupy inwalidów od wskazanych przez wnioskodawcę elementów składających się na podstawę wymiaru (okres zatrudnienia, wysokość wy-

nagrodzenia oraz działania arytmetyczne z art. 7 ust. 5 ustawy o rewaloryzacji), po czym tak ustaloną wysokość renty ograniczyć, zgodnie z art. 11 ust. 2 tej ustawy do 75%. Następnie po ustaleniu, że wnioskodawca stał się inwalidą II grupy, obowiązkiem organu rentowego było podwyższenie mu renty inwalidzkiej o 25%, przy zachowaniu kwoty bazowej, stanowiącej podstawę wyliczenia renty według III grupy inwalidów.

W tym stanie rzeczy należało udzielić odpowiedzi jak na wstępie.

=====